

DOPIS NETEŘI

Neinformovanost rodinných příslušníků o politických vězních a jejich osudu

ANOTACE:

Aktivita žákům přiblíží složitou situaci příbuzných politických vězňů, kteří o svých blízkých dostávali minimální, zkreslené nebo lživé informace. Žáci se ve skupinách pokusí z pozice faráře Toufara napsat dopis jeho neteři, který by obsahoval co nejvíce informací o jeho stavu a který by zároveň prošel komunistickou vězeňskou cenzurou.

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

ZV a GV: člověk a společnost, jazyk a jazyková komunikace

OV: společenskovední vzdělávání / občanský vzdělávací základ, jazykové vzdělávání a komunikace

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

ZV a GV: OSV, VDO (ZŠ)

OV: OVDS

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

ZV a GV: k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské

OV: k řešení problémů, komunikativní, personální a sociální, občanské kompetence a kulturní povědomí

DOPORUČENÝ VĚK: 13+

CÍLE:

Žáci:

- umějí pojmenovat základní principy totalitní cenzury v korespondenci politických vězňů a jejich rodin a funkce této cenzury;
- dokážou v korespondenci rozpoznat kontroverzní informace od neškodných a zhodnotit je;
- posílí schopnost formulovat informace nepřímou, skrytě;
- si uvědomují, jaké utrpení způsobovalo zadržování informací o politických vězních jejich blízkým.

DĚLKA: 45 min.

POMŮCKY:

- papír velikosti A6 do každé skupiny
- psací potřeby
- tabule nebo flipchart

POSTUP:

1. Na úvod promítneme žákům film. Poté se jich v řízené diskusi ptáme, jak podle nich obecně fungovala korespondence mezi politickými vězni a jejich blízkými. *Měli možnost psát si dopisy? Pokud ano, mohli napsat vše, co chtěli? Co byla cenzura a jaký měla význam? Co si vzájemně asi psát nemohli? Co se rodina v konečném důsledku reálně o vězněném mohla dozvědět? Jak mohly informovanosti pomoci jinotaje? Nejlepší nápady zaznamenáváme na tabuli a společně z nich vyvodíme základní principy cenzury.*

Poznámka: Pro upřesnění pojmu „jinotaj“ můžeme připomenout scénu z filmu, kdy farář chtěl po neteři připravit kázání z Bible, čímž jí skrytě nechal vzkaz o svém osudu (00:26:30–00:27:50 min.).

2. Pak navodíme atmosféru otázkou: *Jak se cítila neteř faráře, když o svém strýci neměla tak dlouhou dobu vůbec žádné informace? Jak byste se cítili vy, pokud byste totéž zažili s někým blízkým?* Cílem diskuse je uvědomit si hrůzu dané situace a pokusit se do ní vcítit, vytvořit patřičnou atmosféru.
3. Rozdělíme žáky do skupin po čtyřech. Do každé skupiny rozdáme papír formátu A6. Úkolem je na vymezeném prostoru papíru napsat z pozice faráře Toufara ich-formou dopis z vězení neteři. Cílem je pokusit se vtěsnat do dopisu co nejvíce informací o osudu faráře (co se mu stalo, kde je, co se s ním děje a proč, jaký je jeho zdravotní stav, zda je vyhlídka na návrat domů...), ale zároveň informace podat tak, aby jich co nejvíce prošlo cenzurou (tj. využívat jinotaje a metafory).
4. Zástupci jednotlivých skupin postupně představí své výstupy. Ostatní spolužáci na sebe vezmou roli cenzorů a dělají si poznámky (lze metodou akvária, viz poznámka), co z dopisu by dle jejich úsudku neprošlo, co prošlo a proč. Pasáže, které jim připadají kontroverzní, na základě jasných argumentů odmítnou pustit.
Poznámka: Metoda akvária je založena na tom, že diskutující uskupení je obklopeno druhou skupinou, která je složena z pozorovatelů. Více na <http://rvp.cz/>.

REFLEXE:

Cílem reflexe je vyhodnotit jako nejzdařilejší takové dopisy, které hodně sdělí, ale zároveň projdou přísnou cenzurou. Nad výsledky prací s žáky diskutujeme o jejich pocitech při psaní a cenzurování dopisů. Ptáme se: *Které informace vám připadalo nejdůležitější předat z hlediska odesílatele a které z hlediska příjemce? Které informace vám přišlo důležité zadržet z hlediska cenzora? Proč?*

ZKUŠENOSTI Z PRAXE:

Protože se psáním dopisu měli žáci zpočátku potíže, obávali se, že nemají dostatečné znalosti historie, literatury apod., aby mohli psát v jinotajích, zvolila jsem jako přechodovou aktivitu dopis současný. Žáci si sami zvolili situaci, z níž nemohou podat běžnou zprávu, vyjmenovávali si navzájem, co o sobě vědí, co o nich vědí rodiče, sourozenci apod. a jak pokroucenou informaci by okamžitě pochopili jako signál či volání o pomoc. Samotnou roli cenzury si žáci uvědomovali velmi dobře. Po této přechodové aktivitě se žáci pokusili napsat dopis, který by prošel cenzurou, jménem pana faráře Toufara. Dopisy pak žáci četli a komentovali navzájem.

Ilona Horáčková, Střední průmyslová škola sdělovací techniky, Praha

UKÁZKA REALIZACE:

Ukázka prací žáků Střední průmyslové školy sdělovací techniky, Praha

4) Draha' modino,

~~Udávatel jsem si~~
 jela jsem s dědou Vaškem ma vylet. Snad se dostaneme až
 do cílové Bratislie. K jídlu máme různé druhy sytí.
 Neříkám ~~jak~~ jak dlouhý náš vylet bude ale už teď je
 mi líto že s máma nejel meadší brabha. Nepišťe ~~mně~~
 rypt protože se na místě dlouho neochvějem a už jsme
 nase na cestě. Omlouvám se že jsem dřív nedala vědět
 ale na vylet ~~jsme~~ jsme se rozhodli jet spomtatuz
 Anna

(Dopis modině, melado mē umel, a stāle admasi dāp)

5)

Draha' Hostie,
 Omlouvám se, že jsem takto na
 neuváženě odjel, ale marně: potřeboval
 jet do Třilavy se svou, abych jim mohl dobře
 pospat den toho vzhledu s křivkem. Když
 měje vas být na křivku, tak to prosim
 odříkej jako část na mě. Vř jak jsem nikdy
 nespolehlivý. Měj se dobře.
 stujc Josef